

„Naród, który nie zna swojej przeszłości, umiera i nie buduje przyszłości”

Jan Paweł II

**Program merytoryczny
IV Konkursu Tematycznego „Zbrodnia Katyńska. Pamięć i prawda”
dla uczniów szkół podstawowych z terenu województwa mazowieckiego
w roku szkolnym 2022/2023**

Szanowni Państwo!

Drodzy uczniowie, nauczyciele i rodzice

Przedstawiamy niżej program konkursu tematycznego, skierowanego do Was wszystkich, uczniów i uczennic szkół podstawowych w województwie mazowieckim. Konkurs dotyczy represji wobec obywateli Rzeczypospolitej na terenach okupowanych i anektowanych przez ZSSR i ich dalszych losów.

Los Polaków w czasie II wojny światowej to historia tragiczna. Związek Sowiecki wystąpił przeciwko Polsce jako sojusznik Niemiec hitlerowskich. Realizując zobowiązania paktu Ribbentrop – Mołotow (Hitler – Stalin) z 23 sierpnia 1939 r. armia sowiecka wsparła walczący od 1 września 1939 r. niemiecki Wehrmacht i 17 września uderzyła na Polskę. W wyniku tej agresji do niewoli sowieckiej dostało się około 250 tysięcy polskich żołnierzy różnych stopni.

Oficerów, policjantów i funkcjonariuszy innych służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa potraktowano jako szczególnie niebezpiecznych, ponieważ mogli stać się ogniskiem antysowieckiego oporu. Oddzielono ich od szeregowych i podoficerów, umieszczając w obozach „specjalnych” w Kozielsku koło Smoleńska i Starobielsku niedaleko Charkowa (oficerowie) oraz Ostaszkowie koło Kalinina (policjanci, żandarmi, strażnicy więzienni).

5 marca 1940 r. Biuro Polityczne Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) WKP(b) zleciło zaoczne rozpatrzenie spraw jeńców i więźniów utworzonej zgodnie z sowiecką praktyką, „trójce” wysokich funkcjonariuszy NKWD: Wsiewołodowi Mierkułowowi, Bogdanowi Kobułowowi i Leonidowi Basztakowowi. „Trójka” miała ferować wyroki śmierci w trybie zaocznym, bez udziału skazywanych. Ocaleli nieliczni.

Związek Sowiecki do zbrodni katyńskiej przyznał się dopiero 13 kwietnia 1990 r. Wówczas to w komunikacie rządowej agencji TASS oficjalnie potwierdzono, że polscy jeńcy wojenni zostali rozstrzelani wiosną 1940 r. przez NKWD. Strona sowiecka wyraziła głębokie ubolewanie w związku z tragedią katyńską, nazywając ją "jedną z cięższych zbrodni stalinizmu".

Zakres tematyczny konkursu:

- Polityczna sytuacja Polski w 1939 roku;
- Agresja Związku Radzieckiego na Polskę 17 września 1939 roku;
- Represje wobec ludności polskiej na ziemiach pod okupacją sowiecką;
- Los polskich jeńców wojennych w niewoli sowieckiej. Życie w obozach jenieckich w ZSRR;
- Represje wobec ludności polskiej na ziemiach włączonych do ZSRR;
- Przyczyny, przebieg oraz skutki zbrodni katyńskiej;
- Reakcja władz III Rzeszy, Polski i ZSRR na odnalezienie zbiorowych mogił;
- Prace ekshumacyjne w Katyniu (w 1943 r.);
- Miejsca kaźni i męczeństwa;
- Stosunek Aliantów do zbrodni katyńskiej;
- Kłamstwo katyńskie i walka o prawdę po 1945 roku;
- Wybitni Polacy – ofiary zbrodni katyńskiej.

Drodzy uczniowie, uczestnicy konkursu

Celem naszego konkursu jest popularyzacja wiedzy dotyczącej Zbrodni Katyńskiej i jej ofiar oraz kształtowanie świadomości i postaw patriotycznych młodego pokolenia. Udział w konkursie stanowi wspaniałą okazję do sprawdzenia swojej wiedzy i umiejętności. Pragniemy przybliżyć wspomnienie zupełnie niedawnych wydarzeń oraz wartości narodowe, społeczno – religijne Polaków.

Charakter konkursu określamy jako tematyczny, dotyczący zbrodni katyńskiej oraz wydarzeń z czasów II wojny światowej. Chcemy zwrócić szczególną uwagę, że pamięć o zagładzie polskich jeńców i dramat ich rodzin pozostaje do dzisiaj w pamięci potomnych.

O ile na etapie szkolnym przeciętnie uzdolnionym uczestnikom konkursu powinna wystarczyć zachęta do udziału w nim i praca samodzielna, by uzyskać pożądaną efekt, o tyle na dalszych etapach zachęcamy rodziców (opiekunów) i nauczycieli do pomocy uczniom w przyswojeniu wymaganego materiału, a przede wszystkim w jego zrozumieniu. Podana literatura przedmiotu została dostosowana do tematyki i stopnia trudności każdego z etapów konkursu.

Etap szkolny wymagać będzie wiedzy dotyczącej zbrodni katyńskiej oraz wydarzeń z nią związanych z okresu II wojny światowej i najnowszej historii. W szczególności będzie potrzebna wiedza obejmująca badania nad zbrodnią katyńską oraz losami polskich jeńców.

Literatura dla etapu szkolnego

1. Dowolne atlasy do historii.
2. Teki edukacyjne IPN:
 - Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej (1939–1941);
 - „Zbrodnia Katyńska”.
3. B. Snoch, Roman Tusiewicz, *Szkolny słownik historii Polski 1918-1989*, Warszawa 2000 [pomocniczo]
4. <https://dzieje.pl/aktualnosci/zbrodnia-katynska>

Etap rejonowy dotyczyć będzie w dużej mierze historii Polski z czasów II wojny światowej i wiedzy związanej z prawdą o Katyniu oraz biografii bohaterów tamtych dni. Należy zwrócić uwagę na kontekst polityczny i społeczny tamtych wydarzeń.

Literatura przedmiotu dla etapu rejonowego

Obowiązuje literatura przedmiotu dla poprzedniego etapu oraz:

1. Dowolne podręczniki i atlasy do historii.
2. Czapski Józef. *Na nieludzkiej ziemi*, Czytelnik, Warszawa 1990 (Pierwsze legalne wydanie w Polsce. Zawiera - oprócz tytułowego "Na nieludzkiej ziemi" - także "Wspomnienia starobielskie");
3. Kisielewski Tadeusz A. *Katyń. Zbrodnia i kłamstwo*, Poznań 2008;
4. Komorowski K. (red.) *Sprawa Katynia*, Warszawa 2011 (wyd. II) Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2010;
5. Przewoźnik Andrzej *Katyń. Zbrodnia, prawda, pamięć*, Warszawa 2010;
6. Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów. Z przedmową Władysława Andersa, Londyn 1948 (nast. wiele wydań);
7. Ks. Zdzisław Peszkowski, *Wspomnienia jeńca z Kozielska*, Warszawa 2017;
8. Kunert Andrzej Krzysztof: *Katyń – ocalona pamięć*. Warszawa: Świat Książki, 2010;
9. Mord w Lesie Katyńskim. Przesłuchania przed amerykańską komisją Maddena w latach 1951–1952, tom 1, wstęp, wybór i opracowanie Witold Wasilewski, przełożył Waclaw Jan Popowski, Warszawa 2017, 680 s.;

Fragmenty:

- Kazimierz Skarżyński – zeznanie;
- List Władysława Górczyckiego do Wydziału ds. Jeńców Wojennych Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Genewie z 18 marca 1941 r.;
- Raport Polskiego Czerwonego Krzyża – fragment;
- Sprawozdanie Komisji Technicznej Polskiego Czerwonego Krzyża – fragment;

Etap wojewódzki będzie dotyczył przyczyn, przebiegu oraz skutków zbrodni katyńskiej, stosunku Aliantów do kłamstwa katyńskiego. Należy zwrócić uwagę na miejsca kaźni i męczeństwa oraz reakcję władz III Rzeszy, Polski i ZSRR na odnalezienie zbiorowych mogił i upamiętnienie ofiar zbrodni katyńskiej.

Literatura przedmiotu dla etapu wojewódzkiego

Na etapie III obowiązuje literatura przedmiotu dla poprzednich etapów

1. Dowolne podręczniki i atlasy do historii.
2. Czapski Józef. *Na nieludzkiej ziemi*, Czytelnik, Warszawa 1990 (Pierwsze legalne wydanie w Polsce. Zawiera - oprócz tytułowego "Na nieludzkiej ziemi" - także "Wspomnienia starobielskie");
3. Kisielewski Tadeusz A. *Katyń. Zbrodnia i kłamstwo*, Poznań 2008;
4. Komorowski K. (red.) *Sprawa Katynia*, Warszawa 2011 (wyd. II) Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2010;
5. Przewoźnik Andrzej *Katyń. Zbrodnia, prawda, pamięć*, Warszawa 2010;
6. Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów. Z przedmową Władysława Andersa, Londyn 1948 (nast. wiele wydań);
7. Ks. Zdzisław Peszkowski, *Wspomnienia jeńca z Kozielska*, Warszawa 2017;
8. Kunert Andrzej Krzysztof: *Katyń – ocalona pamięć*. Warszawa: Świat Książki, 2010;

9. Mord w Lesie Katyńskim. Przesłuchania przed amerykańską komisją Maddena w latach 1951–1952, tom 1, wstęp, wybór i opracowanie Witold Wasilewski, przełożył Waclaw Jan Popowski, Warszawa 2017, 680 s.;

Fragmenty:

- Kazimierz Skarżyński – zeznanie;
- List Władysława Gorczyckiego do Wydziału ds. Jeńców Wojennych Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Genewie z 18 marca 1941 r.;
- Raport Polskiego Czerwonego Krzyża – fragment;
- Sprawozdanie Komisji Technicznej Polskiego Czerwonego Krzyża – fragment;